

Зближається день 25.2., день уродин Лесі Українки і в пресі появляються статті, присвячені її творчості, приготавлиється відповідна виставка і т.п. Рів вона і зрозуміла, однак, не можна пройти обоятно попри твердження і висновки, що кричать до неба про пімсту нпр.: "Леся Українка боролася тільки за соціальний лад, Леся Українка ненавиділа царський режим, як режим соціального поневолення". "Леся Українка-активний борець з буржуазним націоналізмом". Все це повторяється безліч разів, не підтвердивши того фактами, тобто її творами. Правда, Ви читаете у "Вільній Україні", в статті І.Романченка "Активний борець проти буржуазного націоналізму" лист Лесі Українки до Драгоманова, та нажаль, без дати, як подає автор статті досі не опублікований, в яким вона просто іронізує і називає українських націоналістів "баранячою отарою". Цей цікавий лист кінчиться словами: "...боюсь як вогню, доби хто не назвав цими іменами "український націоналізм" і тим способом загнав тебе в баранячу отару". Цікавий, такий дуже цікавий жижкиж лист, лиш одне, що досі ще не опублікований. Хитро, ні. А як поводити цей лист із такими значими творами Лесі Українки як: "Всі наші сльози", "Скрізь", "Товарищи на спомин", "Вавилонський полон", "На руїнах", "Бояриня" і багато ще інших. Ці твори написані з таким запалом, щирістю та переконанням. Не хочеться думати, що І.Романченко не читав тих загально значних творів. Візьмим під увагу хочби такі короткі драматичні поеми як: "Вавилонський полон" та "На руїнах". Як Вавилонський полон найбільш трагічна доба в старозавітнім житті іудейського народу. Нація, горда своїм поклонянням, сповнена месіанізмом, нація завоювальницька, що мріяла захопити цілий світ, званала тяжкого національного, релігійного пожарий і майже зникла, як державний і національний організм. Вавилонський полон в історії ізраїльтян та іудеїв є періодом перебування їх під владою вавилонської держави. В книзі "Плач Єремії" маємо такі деталі вавилонського полону "Діти мої зруйновані, бо ворог переміг. Шляхи Сіона плачуть, бо ніхто не йде на свято, всі ворота Його опустіли, дочки Його сумують, сини Його пігнали в полон. Діти і немовлята змирають від голоду на міських вулицях. Хто змер від меча, насилівший тих, що змирають від голоду. Как і яма, спустошення і руїна - наша доля"... Вавилонський полон іудейського народу зберігся на цілі тисячоліття в пам'яті людства як яскравий символ страждань і зруйнування завоюваної і гнобленої нації. Український народ у своїй історичній минувшині зазнав так само неволі й руїни. Тому йсно і зрозуміло, що Лесі, яка жила і творила в роки поневолення і нищення українського народу московською державою, тема вавилонського полону в символічному його розумінні була актуальна і значуча.

Драматичну поему "Вавилонський полон" закінчила Леся 1903 р., а "На руїнах" 1904 р. З цих двох дат А.Музичка, досить наїзний досліджувач джерел творчості Лесі Українки, робить висновок, що Леся в цих творах "малює свої бажання та заходи погодити в національному питанні московських та українських соціал-демократів" в постаттях самарійських та іудейських пророків. /А.Музичка, "Леся Українка". ДВУ 1925 р./ . Треба спинитись над цим питанням з тою метою, щоб відкинути від цих двох поем необачне твердження. А.Музичка надає цим поемам виключно агітаційно-партійне значення. Хоч це правда, що в роки, коли Леся докінчила свої поеми, відбувалася боротьба на національному ґрунті між українськими і московськими соціал-демократами, хоч правда, що Лесю обходив результат цієї боротьби, але збіг цих дат залежав зовсім від інших причин. До дат закінчення якогось твору треба завжди ставитися індивідуально, бо дата закінчення, взята окремо, не дає ніякого матеріалу ні про народження певного твору, ні про джерела творчого імпульсу. Це особливо стосується Лесі, як поета поневоленого народу, що жила в таку добу, коли для її творчості і в гнітучій атмосфері 80-их і 90-их років і в надійні 1900 роки однаково тематично близькою була символіка "Вавилонського полону". Тема цих двох драматичних поем хоча й походила від вражін українського життя, як і всі, майже, теми її творів, але не служила ця тема цілям одної із двох посварених соціал-демократичних партій. Творчість Лесі Українки сягала далеко далше, вона служила українському народові в цілості.

Дія "Вавилонського полону" відбувається на тлі розлогої рівнини, освіт-

дної заходячим сонцем. Скризь розкидано шатра бранців. Обдерті і змучені жінки готують біля вогнищ злиденну вечерю. Чоловіки прийшли з роботи в місті. Починається діалог між чоловіком і жінкою: виявляється, що він не може вкусити хліба, бо втратив усі зуби в Вавилоні. Далі сидить стара жінка при згаслому багатті, посипавши голову попелом на знак жалоби; дочка її пішла до Вавилону і не вернулася. Ще одна жінка шукає свого чоловіка, і довідується, що він помер від катування. Проходить поміж багаття божевільна, що втратила розум, як дитину її вбили об камінь. Сльози, прокляти, одчай. Осторононь стоїть Левіон. Поруч ідейський та самарійський пророки, завели суперечку, що має перейти в бійку. В цей момент являється молодий пророк-співець Елеазор і їх розбороняє. Тоді всі обступають Елеазора й обвинувачують у зраді Богові і народові. До кінця поеми відбувається напружений діалог між Елеазором і пророками. В цьому діалозі головний зміст усієї поеми. Елеазор докоряє пророкам за розбрат, який вони вносять у поневолене життя. За те, що в суперечках забули про тягар неволі. Пригадує їм спільну мету - визволення з неволі:

"Нам два шляхи - смерть або ганьба,
Поки не знайдем шляху на Єрусалим.
Шукаймо ж, браття, до святині шляху
Так, як Газель води шукав в пустині.
А поки знайдем, за життя борімсь,
Як барс поранений серед облави"...

Поема кінчиться покликом Елеазара: "Живий Ізраель, хоч у Вавилоні".

Поема як "На руїнах" дає таку саму картину розбрату в зруйнованій батьківщині. На руїнах Єрусалиму стоять курені, де живуть люди. Ніч, вогні горять, люди сплять по куренях і під небом. Чути лепоти, притишені розмови, ридання, стогони. Пророчиця Тірца ходить від одної до другої людини, розважає, підбадьорує, збуджує надію. Драматична колізія починається з того, що Тірца втопила народну реліквію-арфу, що при ній мав плакати Єремія. Тірца тому її втопила, що ця лий до плачу закликала, лиш квиліла над руїнами.

"Коли живі струни тяжко стогнуть
Під мертвим доторканням мертвих рук,
Добудь нові слова нової струни,
Або мовчи - могили не співають. -

- каже Тірца до співця. Вона, як і Елеазар у "Вавилонському полоні" більше звертає уваги на національно-визвольну справу, ніж юрба і її ватажки - левіти. Національні святощі вона радше втопить у воді Йордану, як має грядіти, як тими святощами мають затуманювати очі народові, вчать квиліти, замість прямувати до відбудови і жж відродження.

"Час братися до іншої сівби
І ждати інших жнив.
Устань, Ізраєлю, зори плугами
Це бойовисько, не давай ні кроку
Землі пали
Понад границями пшеницю добру,
Відгородить житами від пустині,
Склади каміння все в підмурівки,
Щоб не казали люди: тут руїна,
Щоб мовили: колись тут стане дім...

закликає пророчиця. Та юрба і сліпі її проводирі, обурені святотатством, проганяють її в пустиню. Тірца покидає свій народ і кличе на прощання:

"Дух божий знайде мене сам на пустині,
А Вам ще довгий шлях лежить до цього" -

Символічне значення цих двох поем для українського народу яскраво скарактеризував М.Свшап /ЛВВ 1913 р/ "Чоловік мусить мати свою внутрішню свободу, з раба буденщини переродитися в слугу вищої справи. Так, і тільки так, скінчиться "Вавилонський полон" і воскреснуть руїни і буде збудовано в новім Єрусалимі новий храм.

Те все мусить вичитати і до себе віднести сучасний українець. Бо для нього ж писані такі твори, як "Вавилонський полон" та "На руїнах", про нього пише вона, зображуючи духову розтіч та рабство гебреїв над "вавилон-

205

святі руїнами".

До кого ж говорять Тирца, коли каже про святі руїни, що служать нашій ганьбі, про струни, що тужно стогнуть під дотиском мертвих струн?

Тепер розгляньмо іншу драматичну поему: "Боярина". Про генезу цієї поеми було багато згадаів. Між іншим М. Трай-Хмара підкреслює погляд А. Кузачика, що "Боярина" єродила туга за рідним краєм. Можна думати, що якщо наша змалитися Лесюна туга, то Лесья підібрана б відповідальну форму, як драматична поема, і не мусила б, і не потребувалаб утікати до XVII століття. Може бути, що й туга за рідним краєм мала тут свій голос, одначе зуга була в чому іншому. Лесья, що дуже добре орієнтувалася в політичних справах, хвилювали засадо українсько-московські відносини. Лесья бачила московську політику на Україні, бачила московське ставлення до всього, що українське, бачила московські намагання змалити нові прояви українського життя, та бачила поведінку своїх земляків. Можливо й тому, сльгула Лесья до XVII ст., бо саме в тому часі

Москва вилучувала культурне життя України, перетягала до себе всі її культурні сили. Мандрівка українських науковців, письменників, чи взагалі адібних людей - цеж власне особлива політика Москви: позбавити Україну керівних сил. Одних замалувала кар'єром, других сльсо, а багато було таких, що сльмі переходили засада панства великого, для ласкімства нечасного. Сльх Лесья найбільше не любила, бо вони цурались рідної нації, перебігали до московського табору, прикриваючись "високонатріотичними" інтересами - служити Україні "в під царської руки", якщо справді цих кільканадцять чи кількадесят, чи навіть кількасот перевертнів могли змалити імперіалістичну політику Москви. В цьому творі, /як не в багатьох інших/ Лесья не тільки виявляє свої почування до рідного краю, але також своє ставлення до його гнобителя - Москви. Це відношення наскрізь негативне. Лесья по своїй змачі не мала посередніх почувань, у неї була або безмежна любов, або ненависть. Недолублювати вона не змала. Любити Москву Лесья не мала причини. Варто теж змалити, що Лесья не любила не тільки стару Московщину, як гадає М. Трай-Хмара, але зсльку, бо різниця між старою і сучасною Лесью Москвою - не було жодної.

Вона ніколи не звертає своїх почувань до режиму, але до цілого московського світу. Дія в "Боярині" відбувається на тлі подружнього життя двох молодих людей Степана та Оксани в часі виступу Петра Порохенка. Степан, це московський боярин, з походження українець, Оксана - дочка визначного козацького старшини. Степан забрав Оксану в Москву, впровадив її в чужий і протилежний світ, до якого вона не може вправити. В постаті Степана дала нам авторка такий тип людини, що покинула свою батьківщину та вслуговується гнобителю. Таких людей було багато в часі "Руїни", а також в часах Лесью. Москва завжди перетягала до себе визначних українських людей для збагачення своєї білної культури і зубожування української. Степан запровадив Москву тілом і душею. Він не зоміг відірватися від Москви, бо присягнув служити їй вірно. Він не хоче вратити Москви, але, що він ти самий зраджує Україну, - це йому байдуше. Подібно маєтьса справа з Оксаною. Це образ слабосильних і слабодушних українців, може й чесних, що не мали сили зиректися особистого жастя для загального добра. Особисті почування завели її в неволю і відібрали силу і волю кермувати по своїй вподобі власним життям. Такі боязливі і пасивні патріоти, що любини батьківщину і ненавиділя гнобителя, та ради особистого жастя зраджували батьківщину, перевертними- слькіли "в московському запічку" і тоді як батьківщина кривавилася, змівість стати з усіма правдивими патріотами до бою за волю.

З епізодичних постатей заслуговує на увагу брат Оксани - Іван сторожний Дорочення, а саме, в цій постаті ульохувала поетка свій політичний світогляд Іванович сльвами засуджує Лесью тих, що "дома чесний статок помилуали, понадились на собелі московські", засуджує всіх слабодухів, перевертнів і народних зрадників, всіх шкурників, кар'єролюбів, дволічків та сльголів. Іван, це образ тих Іванів, що становлять акерозіше ядро України, це націоналіст і революціонер, неуприримний ворог московського світу. Лесья показала його в зм творі дуже коротенько, наче б хотіла сльавитися ним, та цього досить, щоб підкреслити ступ головну силу, на якій зиркається існування українського народу. Іншою ж найзною вкладається супроти цього думка М. Трай-Хмари, думка про "стару Москву". Це тільки марксіське замазування правдивих Лесьюних поглядів і сльмнатій та правдивого відношення московського світу.

"Боярина" належить до ряду цих творів, в яких Леся порушувала відношення двох світів, гебрійського і вавилонського, грецького і римського, українського і московського. Очевидно, Леся мала все на думці світ України і Москви. З уваги на тематику всі ці твори висуваяться на видне місце, як вислів Лесиного негативного відношення до вічного ворога України - Москви.

-----ooo o ooo-----